

## ETXANIZ, Nemesio. *Lan Hautatuak.*

*Hiria argit.*, 2002 urtea, 268 or. (M. Atxaga, G. Etxeberria eta P. Suduperen ardurapean).

Luis Maria MUJICA

Nemesio Etxaniz idazle eta apaiz zena, ezaguna zaigu euskal kultura eta herrigintzaren esparruan, hainbeste urtetan giro frankistaren erasopean leialki jardun zuelako. Esanen genuke, euskaldungo aski zabal batentzat Etxaniz garaiko frankismoarrekin gatazkak ukan zituen aldetik nagusikiki ezagutua dela. Funtsean, gure apaiza euskaltzalea zen, gure herriaren mintzairarekin erabat konprometitua. Bere idatzietan, poesiari dagokionez, *Lur berribilla* (1967) olerki-bilduma ezaguna zitzaigun, baina ez hainbestean beste lanak, bereziki, liburuak honetan emanikoak, hau da, kazetaritzarekin lotuak –han-hemengo aldizkarietan barreatuta egonak–. *Alde horretatik, bada, mesede handia egin digute edizio honen arduratzaileek.*

Guretzat, batez ere, bere alderdi poetikoa zen ezagunena, eta bere edergintza, gerra osteko olerkarien ildotik ibili zen, gehienbat, lizardianismoari apur bat, poesia sozialari (herriarekin konprometituari) gehiago, eta beste joerel (hor dugu, adibidez, olerki sentsul edo erotikoa zenbait) hurbilketak eginez. Herriaren hats tragikoa ere atzematen da bere poesietan, eta alderdi hori ongi ahokatzen da artikulu batzuetan eginiko kritikarekin, ezen gure idazleari diktaduraren aldirik gaitzenetakoak bizitzea egokitu zitzaion. Joxe Azurmendik erakutsia digu, berrikitan, *Egan* aldizkarian bere alde unamunianoa, hots, fedearen trataera berezia dudamura eta gaztaren artean, sinesmenaren nabardura agonikoa azalduz. Vatikanoko II. Kontzilioak Elizari ekarriko olde berriak betean jo zion idazleari, eta bere barruan larridurak sortu zituen aspaldiko egoera zaharkituak astinduz. Bestalde, alde existentsial eta pertsonalez gain, bere jardun literarioan azken gerra

zibilak bere belaunaldiari eginiko arrastoa nabarmen. Beraz, borroka soziala, herri zapalduaren mindura, eta euskal gizartean diktadurari sorturiko erantzun bortitzak –hau da, biolentziari loturiko jarrera armatuak– isla aproposak ukan zituen bere Jardunbide literarioan –berezikil kazetaritza loturikoan–. Gatazka personal asko jasan zuen Eliza ofizialarekin, eta espainiar katolikotasun nazionalak kritiko gaitza kausitu zuen apaizaren luma eta jarreretan (salaketak, zigorrak, bazterketak eta ezusteko txarrak ekarri zizkiolarik...).

Hemen dugun artikulu-bilduman alde horiek ere islatzen dira, eta garaiko arazoetan murgilduriko idazle bezala azaltzen zaigu Etxaniz apaiza.

Etxanizen estiloa, bataz beste, herrikoia da, solla, hots, herriaren eletik hurbila, poesian ere berritasun formalei –edo eta barrokiismoari– joko gutxi egiten ziona. Bere ardura nagusia euskara salbatzea, gure hizkuntza gizartean pairatzen zuen zulotik ateratzea zen, bertuosismoetan erori gabe... Alde horretatik, bada, idazlearengan ez dugu atzematen halako bertuosismo-joera eta luzimendu-beharrik, mintzairaren egoera larriak beste jarrera elementalagoetara bultzatzen baitzuen.

Liburuan alde asko ukitzen dira, baina, funtsean, han hemen barrelaturiko artikuluetan Etxanizen egitekoa gure kultura eta hizkuntzaren superbizitze gaitzaren kronika da. Honela, euskal idazleak elkarrizketatzen ditu, idazle zenduen nekrologiak ematen ditu, Euskal Herriaren alderdi sozialak aireatzen ditu, edo eta Elizarekiko gaiak usna kritikoz ukitzen, besteen artean.

Gure liburukiak, zehazki, Etxanizek *El Día* egunkarian hasi, eta *Euzko Deia*, *Zeruko Argia* (60-70 hamarkadetan berezikil), *Karmel*, *Egan*, *Olerti*, *Goiz Argi* edo *Agur* aldizkarietan idatzizkiak kontuan ukan ditu. Beraz, Etxanizen kazetari-lana gerra zibilaren aurretikoa dugu, bere hasi-masietan, eta gero, frankismoak Euskal Herriari ezarri zion katen-garai ilunetan bere luma present atzematan dugu.

Liburukiak idazlearen kazetari-alderdiak biltzen dituelarik ezin utzi adierazi gabe bere ardura handienetakoa azken orduko berriak ematea –arazo gatzakatsuak alboratu gabe zela–. Nahiz kazetarien teknikak hurbiletik ez ezagutu, modu berezian –eta trebean– asmatzen zuen irakurlearen interesa bereganatzea. Batzuetan izengoltiaz ballaturik lumari zorrotasun gehiago ezarri zion, nahiz tartean

egon erregimen frankistaren zentsuraren mehatxua. M. Atxagak hitzaurrean garbiri esaten digu: "Nemesio Etxanizek, jakiña, ez zituen kazetaritzako teknikak behar bezala menderatzen. Baina oinarrikoenaren jabe zen: gal interesgarriak eta jakingarriak era irakurgarri eta ulergarri erabiltzen baitzekien. Nemesio Etxanizek badu trebeziarik eta dotoreziarik esan behar dena esateko, eta era zehatz eta argian esateko. Hinzkuntzaren erabileraren aldetik benetako kazetaria baita azkoitiarra".

Liburuaren aurkibideari so zehatza botatzen badiegu, alpagarik hurrengoak: a) Euskararen sailean Lizardi, Orixe, bertsolari txapelketa edo "H" bai, "H" ez auziari zegozkionak. 2) Euskalgintzan orokorki: Basarri bertsolaria, Unamuno eta *Abendats* liburukia edo Txillardegiren *Leturiaren egunkari ezkutuz* kritika berezia, eta, orobat, Irratiraiko euskal metodoa, edo *Umeen deia* Nafarroako aldizkari bereziaren inguruko albisteak... 3) *Kontu-Kontari* sailean alpatzekoak *Zirikadak*, *Gorroto bidez ezkondua*, *Botikarioen aparta*, eta abar. 4) Nekrologiak Orixe, Artetxe, A. Errandonea, Jautarkoli buruz.. 5) Gazteriaren inguruan: apal gazteak, gure gazteriaren bizi poza, neska-mutilen elkar-tek... 6) Indarkeriaz, berriz: gure herriaren alderdi gatazkatsuenaren inguruan gogoetak, kristau jarrerak, herri-borrokaen alde gaitzak... 7) Ekarrizketan: Luis Peña, Luis Mitxelena, Aita Zabala, Jesus Altuna bezalako pertsonalak ageri dira.

Liburuak ez ditu hartzen bere kazetariatza-lan guztiak, baina bai esnaguratsuenak.

2000 urtean bere jalotzaren ehun urteurrena ospatu dugularik ezinbea gertatzen da *Hiria* argitaletxearen edizio hau, ezen, lehen, soilik idazlearen olerkari-alderdia ezagun zutenek orain kazetaritza lanak modu erosoagoan irakurtzeko parada dute. N. Etxanizen aldar-te batzuetako idazkera garratza eta ozpindua gogoeta arrazoitsu baten andanan orekatua geratzen da, hemengo artikuluek ikuspegi zabalagoa eskaintzen baitigute. Azkoitiar idazleak euskararen baratzari frutu umotuak eman zizkiola nabariago geratzen da liburu honetako orriak irakurriz.